

УДК 330.341.1.001.76:340

Коба Н.В.

*кандидат економічних наук
Міжнародного університету фінансів***НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ
ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ****REGULATORY FRAMEWORK OF THE PROCESS OF FORMATION OF
KNOWLEDGE ECONOMY IN UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

У статті аналізується стан нормативно-правового забезпечення процесу формування економіки знань в Україні. Дослідження чинної правової бази проводиться за чотирма групами документів: інноваційне законодавство України; інформаційне законодавство України; законодавство у сфері інтелектуальної власності; нормативно-правові документи, які безпосередньо стосуються питань формування суспільства та економіки знань в Україні.

Ключові слова: закон, знання, економіка, суспільство, інформація.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется состояние нормативно-правового обеспечения процесса формирования экономики знаний в Украине. Исследование действующей правовой базы проводится по четырем группам документов: инновационное законодательство Украины; информационное законодательство Украины; законодательство в сфере интеллектуальной собственности; нормативно-правовые документы, которые непосредственно касаются вопросов формирования общества и экономики знаний в Украине.

Ключевые слова: закон, знание, экономика, общество, информация.

ANNOTATION

The state of regulatory framework of the process of formation of knowledge economy in Ukraine is examined in the paper. The research of the current legal framework is conducted in four groups of documents: innovative legislation of Ukraine; information legislation of Ukraine; legislation on intellectual property; legal documents that are directly related to the formation of knowledge-based society and economy in Ukraine.

Keywords: law, knowledge, economy, society, information.

Постановка проблеми. Останні події, які відбуваються в Україні, призвели національну економічну систему до такого кризового стану, коли виведення її з нього можливе лише за рахунок інноваційного прориву. Про важливість саме інноваційного розвитку підприємств національних економік в кризові періоди їх розвитку стверджують більшість вчених-представників інноваційної теорії економічного розвитку, а прикладом втілення цих тверджень на практиці є «атипічні цикли Кондратьєва» в економіках США та Японії. Одним із інституційних інструментів забезпечення такого інноваційного прориву є побудова в Україні економіки знань.

Аналіз світового досвіду в контексті формування економіки знань виявляє такі основні етапи даного процесу: реформування (створення/удосконалення) нормативно-правових засад інтелектуальної діяльності; розбудова

динамічної інформаційної інфраструктури як базисного елементу інформаційного суспільства; паритетне функціонування реальної й «цифрової» (електронної) економіки. Таким чином, першим і одним з найважливіших етапів є формування правового поля для розвитку економіки знань. Тому на сьогодні це є надзвичайно актуальним питанням для України в контексті виходу з кризи й подальшого розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед перших наукових досліджень, присвячених проблемам формування та розвитку економіки знань, можна назвати роботи зарубіжних вчених Ф. Махлупа, Г. Беккера, М. Блауга, Дж. Гелбрейта, Е. Денісона, П. Друкера, У. Петті, Д. Рісмана, Р. Солоу, Т. Стюарта, Е. Тоффлера та інших. У вітчизняній науці дослідженнями передумов розвитку економіки знань в Україні, аналізом стану інформатизації суспільства, визначенням місця України у процесах розбудови економіки знань у світі займаються такі вчені: Ю. Бажал, В. Геєць, В. Семиноженко, А. Семенченко, І. Жилияєв, М. Згуровський, Л. Федулова, О. Лапко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на все більшу увагу дослідників до феномену економіки знань та аналізу тенденцій формування її в Україні, багато питань залишаються недостатньо розкритими. Зокрема, це стосується проблем законодавчого забезпечення побудови економіки знань в Україні. Наявні праці, в яких піднімаються дані проблеми, не можна назвати вичерпними. Крім того, більшість авторів розглядають нормативно-правове забезпечення формування інформаційного суспільства, а відповідно – інформаційної економіки, проте не суспільства знань та економіки знань.

Тому метою даної статті є аналіз та систематизація наявного в Україні нормативно-правового забезпечення для розбудови економіки знань.

Виклад основного матеріалу. Серед нормативно-правових актів, що створюють умови для формування в Україні економіки знань, перш за все необхідно виділити Конституцію України [1], якою передбачається: право кожного володіти, користуватися та розпоряджатися

результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності (част. 1 ст. 41); громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних та матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної власності (част. 1 ст. 54); визначається право кожного на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, окрім винятків, передбачених законодавством (част. 2 ст. 54). Отже, в Конституції України визначені основні юридичні принципи провадження інтелектуальної діяльності, а також відносини щодо використання її результатів. Господарський та Цивільний Кодекси України також є юридичним підґрунтям у цьому контексті.

Під час дослідження правових аспектів розвитку суспільства знань в Україні доцільно виділити формування інноваційного законодавства як важливий етап цього процесу. Так, А. Сакун зазначає: «...становлення «суспільства знань» можливе лише за умови формування й ефективного функціонування в соціоекономічному житті інноваційних систем. Ця умова впливає із самої природи головного ресурсу суспільства нового типу – знання. Для того щоб знання було використане, потрібно, щоб відбулося перетворення знання в нове, з'явилися інновації. Воно виникає не спонтанно, а в результаті цілеспрямованої дії значної кількості знаючих, освічених людей, завдяки яким існує відповідне культурне, інтелектуальне середовище» [2, с. 171]. Таким чином, знання продукують інновації, а інновації є результатом їх комерціалізації та виступають товарною формою знання.

Формування в Україні правового поля для здійснення інноваційної діяльності умовно можна поділити на три етапи:

1) *початковий етап (1996–2001 рр.)*, який характеризується прийняттям концептуальних документів в контексті інноваційного розвитку економіки та суспільства України. В цей період затверджена у 1996 р. Концепція державної промислової політики України, основною ідеєю якої було проголошення курсу на високотехнологічне виробництво і прийнята Постанова КМУ № 216 «Про державну підтримку міжнародного співробітництва у сфері високих і критичних технологій». У 1999 р. Верховною Радою було ухвалено Концепцію науково-технологічного й інноваційного розвитку України, в якій основна увага приділялась формуванню головних цілей науково-технічного та інноваційного розвитку, шляхам удосконалення механізму інноваційного розвитку, в тому числі за рахунок створення інноваційних структур, інформаційних та інфраструктурних підприємств, які сприяють впровадженню нових технологій; удосконалення організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу технологій з метою створення політичних, правових та

економічних умов для зростання притоку іноземного капіталу, а також експорту вітчизняних технологій. Переважну кількість основних Законів України у сфері охорони інтелектуальної власності також було прийнято в 90-ті роки: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;

2) *етап становлення (2002–2003 рр.)*, який характеризується розробленням та затвердженням основних законодавчих актів, які регулюють здійснення інноваційної діяльності в Україні. У цей період розроблено стратегію економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 рр., яка базувалася на випереджувальній моделі інноваційного розвитку економіки. З 1 січня 2003 р. набув чинності Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р., який дозволяє підприємствам, що реалізують інвестиційні проекти, знизити податковий тиск та інвестувати у свій науково-технічний розвиток. Прийнятий Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 13.01.2003 р., де були визначені пріоритетні стратегічні напрями інноваційної діяльності.

3) *сучасний етап (2004–теперішній час)* характеризується гармонізацією внутрішніх та міжнародних нормативно-правових документів. На даному етапі було прийнято Закони України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукових технологій» (2004 р.) та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (2006 р.). У цей же час відбувався розвиток законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності.

Отже, в цілому в Україні створена важлива законодавча база для здійснення і розвитку інноваційної діяльності (близько 70 документів). Так, згідно із дослідженнями С. Гордієнко, станом на 2014 рік інноваційна діяльність в Україні регулюється 2 Кодексами України, 27 Законами, 3 Постановами Верховної Ради, 7 Указами та 1 Розпорядженням Президента України, 26 Постановами Кабінету Міністрів України та рядом наказів інших державних органів [3, с. 19]. Варто все ж зазначити, що за кількістю та якістю нормативних законодавчих актів українська нормативно-правова база у сфері інноваційної діяльності поступається подібним системам у розвинутих країнах світу.

Зокрема, в українській законодавчій сфері у контексті формування інноваційної інфраструктури і національної інноваційної системи є багато проблем, які потребують подальшого вирішення. Так, у законодавчих актах, що регламентують інвестиційну діяльність фактично не приділено уваги питанням венчурного фінансування, що значно обмежує потік інвестицій на науково-технологічну сферу. Крім того,

не розроблено законів щодо кредитування інноваційної діяльності наукових установ чи формування спеціальних фондів, відсутнє регулювання ринку інновацій на законодавчому рівні. Варто також зазначити, що національне інноваційне законодавство спрямоване переважно на інноваційні структури і в них не приділено належної уваги промисловим підприємствам, які також активно займаються інноваційною діяльністю. До того ж Закони України, які стосуються інноваційної сфери, не узгоджені між собою і мало пов'язані, що не сприяє проходженню інноваціями повного циклу, а тільки призводить до поверхневого регулювання інноваційної діяльності в Україні.

Одним із визначальних пріоритетів кожної успішної держави є створення умов і механізмів для ефективного перетворення інтелектуального потенціалу господарюючих суб'єктів в інтелектуальний капітал. На жаль, недостатньо опрацьовано залишається така важлива складова інтелектуального потенціалу, як її патентна захищеність.

В останньому десятилітті частка матеріальних активів під час оцінки високотехнологічних компаній стає дедалі менш суттєвою, тоді як нематеріальні активи (інтелектуальний потенціал чи капітал), вартість яких оцінюється на основі власного бачення інвесторів, становлять більш значну частку у структурі фондової вартості інтелектуальних компаній. Це питання також потребує законодавчого врегулювання. Сприятливим заходом в даному контексті виступає проведення Міністерством промислової політики України оцінки інтелектуального капіталу галузевих державних науково-технологічних установ на основі розробленої методики [4].

Підсумовуючи, можна виділити позитивні та негативні аспекти щодо законодавчого забезпечення розвитку інноваційної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1
Позитивні та негативні аспекти
правового регулювання здійснення
інноваційної діяльності

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
<ul style="list-style-type: none"> – Наявність непоганої правової бази для законодавчого забезпечення інноваційної діяльності – Спроби оцінювання інтелектуального капіталу державних науково-технологічних установ 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень регулювання венчурного фінансування, та ринкових відносин – Неузгодженість законодавства – Зорієнтованість законодавчої сфери лише на інноваційні структури, неприділення відповідної уваги промислового сектору економіки

Складено автором

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що в Україні створено досить розгалужену і потужну нормативно-правову базу для здійснення інноваційної діяльності. Водночас, на

жаль, така велика кількість документів не забезпечує належної їх якості, вони є розмитими і у своїй більшості потребують значного доопрацювання відповідно до міжнародного законодавства.

Серед нормативно-правових актів в контексті розвитку суспільства знань слід також виділити ті, які закладають юридичні основи діяльності, пов'язаної з використанням та обміном інформацією, створенням електронних документів та їх захистом, тобто інформаційне законодавство. Зокрема, прийнятий у 1992 році Закон України «Про інформацію», що регламентує «інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні і зберіганні інформації» [5]. Крім того, у 1998 році Верховною Радою України була схвалена Концепція Національної програми інформатизації та прийнято Закон України «Про Національну програму інформатизації», в якому визначено, що головною метою останньої є «створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави» [6]. До цієї групи нормативно-правових документів, на нашу думку, варто віднести також ряд нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо створення електронних документів та їх захисту. Зокрема, Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації» та інші. Однак варто зазначити, що кількість інформаційних законів з року в рік зростає, а за змістом багато з них є неефективними й суперечливими. Тому все гостріше постає проблема систематизації чинної нормативно-правової бази у сфері інформатизації, яку може вирішити схвалення Інформаційного кодексу України, про що наголошують вчені Національного інституту стратегічних досліджень [7].

Стосовно інших напрямів нормативно-правового забезпечення формування економіки знань, слід розглянути процес гармонізації національного та міжнародного законодавства у сфері інтелектуальної власності в контексті світової тенденції уніфікації нормативних документів у цій сфері [8]. Необхідно відзначити приєднання України до міжнародного договору ВОІВ про авторське право. Крім того, Україна приймає участь в понад десятих міжнародних конвенціях та договорах в сфері правової охорони інтелектуальної власності, серед яких: Бернська конвенція про захист літературних та художніх творів (1971 р.), Паризька конвенція захисту промислової власності (1967 р.), Договір про патентну кооперацію – РСТ (1970 р.), Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (1967 р.), Міжнародна конвенція про охорону

нових сортів рослин (1961 р.), Конвенція про заснування ВОІВ (1967 р.), Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм (1971 р.), Договір про закони щодо товарних знаків (1994 р.), Договір ВОІВ про виконання і фонограми, Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури (1977 р.), Мадридська угода про зазначення походження (1891 р.). Таким чином, Україною виконано значний обсяг робіт з метою гармонізації національного законодавства у сфері інтелектуальної власності. Було прийнято ряд важливих законо-

давчих актів, що стосуються врегулювання проблемних питань в сфері авторського права та суміжних прав. Прийняття цих законів стало практично завершальним етапом в узгодженні національного законодавства з положеннями Угоди про торгові аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Так, було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про власність», який врегулює деякі правові моменти набуття державою прав інтелектуальної власності. Наступним важливим кроком стало прийняття в травні 2008 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони

Таблиця 2

Формування правового поля для розвитку економіки знань

Напрями формування правового поля	Нормативно-правові документи	Характеристика
Розвиток інноваційного законодавства	Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (№ 1978-ХІІ від 13.12.91), «Про наукову і науково-технічну експертизу» (№ 51/95-ВР від 10.02.95), «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (№ 991-ХІV від 16.07.99), «Про угоди про розподіл продукції» (№1039-ХІV від 14.09.99), «Про інноваційну діяльність» (№ 40-ІV від 04.07.2002), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (№ 433-ІV від 16.01.2003), «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» (№ 1676-ІV від 09.04.2004), «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (№ 143-V від 14.09.2006) та інші (понад 70 документів)	Спрямовані на створення сприятливих умов для інвестування у науково-технічний розвиток та успішної комерціалізації інновацій. Забезпечується розвиток інноваційної діяльності, яка спрямована на комерціалізацію наявного теоретичного знання і є важливим індикатором розвиненості та ефективності управління знаннями, і позитивно впливає на ефективність практичного використання знання організаціями
Розвиток інформаційного законодавства	Закони України «Про інформацію» (№ 2657-ХІІ від 02.10.92), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (№ 75/98-вр від 04.02.1998), «Про Національну програму інформатизації» (№ 74/98-вр від 04.02.1998), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (№ 81/94-ВР від 05.07.94), «Про електронний цифровий підпис» (№ 852-ІV від 22.05.2003) та «Про електронні документи та електронний документообіг» (№ 2599-ІV від 31.05.2005) «Про захист персональних даних» (№ 2297-VI від 01.06.2010), «Про доступ до публічної інформації» (№ 2939-VI від 13.01.2011)	Регламентують інформаційні відносини, які виникають під час отримання, використання, поширення і зберігання інформації, регулюють відносини у сфері захисту інформації та щодо використання електронного підпису та встановлюють основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Тобто сприяють формуванню інформаційної інфраструктури в процесі формування економіки знань
Гармонізація законодавства у сфері інтелектуальної власності	Паризька конвенція про охорону промислової власності (з 1991 р.), Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (з 1991 р.), Всесвітня конвенція про авторське право (з 1993 р.), Договір про закони щодо товарних знаків (1994 р.), Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (з 1995 р.), Договір про закони щодо товарних знаків (з 1995 р.), Договір ВОІВ про авторське право (з 1996 р.), Договір про патентне право (з 2003 р.) та інші	Забезпечують узгодженість національного та міжнародного законодавства, що регламентує захист інтелектуальної власності як результату інтелектуальної діяльності. У розрізі економіки знань, такі процеси сприяють юридичному захисту процесів створення власних нематеріальних активів
Формування юридичних засад безпосередньо у сфері формування суспільства знань	Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (№ 537-V від 09.01.2007) ***Концепція гуманітарного розвитку України (проект), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (№ 386-р від 15.05.2013)	Прийняття Закону з одного боку формує сприятливе правове середовище для розвитку економіки знань, з другого – має чітку спрямованість на розвиток лише її технологічної складової. Концепція вже передбачає охоплення всіх аспектів побудови суспільства знань, і, відповідно, економіки знань. Стратегія визначає параметри, пріоритети розвитку, цілі та механізми розбудови нового типу суспільства.

Складено на основі [5; 9; 13; 14; 15; 16; 17]

інтелектуальної власності». Цей закон повною мірою впроваджує в українське законодавство норми, які викладені в Третій частині Угоди ТРІПС і які передбачають заходи, направлені на попередження та подолання порушень прав інтелектуальної власності.

Проте найбільш вагомим є розгляд нормативно-правових документів, які безпосередньо стосуються питань формування суспільства знань. Значним кроком в даному контексті стало прийняття у 2007 році Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», який спрямований на «сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ можливостей створювати інформацію та знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни...» [9]. Наступним важливим кроком є схвалення у 2013 році Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, реалізація якої здійснюватиметься за такими напрямками: інформаційна інфраструктура, Е-економіка, доступ до інформації та знань, електронне урядування, Е-демократія, Е-освіта, наука та інновації, Е-культура, Е-медицина, охорона навколишнього природного середовища, інформаційна безпека, міжнародне співробітництво [10].

Таким чином, результати проведеного нами аналізу правових аспектів розвитку економіки знань в Україні можна подати в таблиці 2.

Проведений аналіз цієї таблиці дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на значні зрушення у сфері формування правових основ становлення суспільства знань, а в межах нього і економіки знань, дискусійними залишаються деякі питання. Зокрема, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» вимагає «створення необхідної технічної і технологічної інфраструктури, електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках та музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимоги щодо обов'язкового зберігання в єдиному електронному форматі результатів наукової діяльності та забезпечити вільний доступ до результатів наукових досліджень, створених за рахунок Державного бюджету» [9]. Разом з тим законодавство у сфері інтелектуальної власності передбачає її захист, що обумовлює значну міру приватизації інформації. Результатом тривалих дискусій стала розробка проекту міжнародного договору про захист доступу до знань, який передбачає збалансовану систему юридичного забезпечення прав авторів та користувачів.

Крім того, як недолік Закону можна розцінювати виключну орієнтацію на технологічне забезпечення процесу створення інформації та знання. Так, серед заходів з виконання перед-

бачених Законом завдань [11], виділено покращення функцій забезпечення розвитку інформаційного суспільства на структурні підрозділи з питань розвитку та впровадження інформаційних технологій обласних та районних державних адміністрацій. Проте передумовою успішного створення знання виступає також відповідна культура, чого не передбачено в Законі.

Наведені обставини підтверджують факт формування в Україні лише першого етапу постіндустріалізму – інформаційного суспільства. Другий етап передбачає виникнення суспільства знань, в якому головним пріоритетом стає «особистісне знання, здатність людини до генерації нового знання, до навчання та породження інновацій» [12]. Отже, можна неоднозначно оцінювати ситуацію щодо правового забезпечення формування другого етапу постіндустріалізму, проте спостерігаються позитивні зрушення у цьому напрямі.

Висновки. У статті проведений аналіз стану нормативно-правового забезпечення процесу формування економіки знань в Україні. У результаті проведена систематизація наявних нормативно-правових документів за чотирма напрямками: 1) інноваційне законодавство України; 2) інформаційне законодавство України; 3) законодавство у сфері інтелектуальної власності; 4) нормативно-правові документи, які безпосередньо стосуються питань формування суспільства знань в Україні. На основі ґрунтовного вивчення чинної нормативно-правової бази формування економіки знань нами встановлено, що вона на сьогодні не достатньо розвинена, потребує значного вдосконалення і зорієнтована лише на перший етап розвитку знанневої економіки – інформаційну економіку. Тому пріоритетними напрямками досліджень у даному випадку є розробка наукових та прикладних засад трансформації інформаційного суспільства в суспільство знань як інноваційну основу подальшого суспільно-економічного розвитку України, про що і зазначено в Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» [18].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 1996. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.
2. Сакун А.В. Освітній процес у параметрах «суспільства знань» [Електронний ресурс] / А.В. Сакун // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Сер. : Гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 167-176. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdnuetg_2013_2_21.pdf. – Назва з екрану.
3. Гордієнко С.Г. Інноваційна діяльність: проблеми, сутність, змістовні складові та напрями удосконалення [Електрон-

- ний ресурс] / С.Г. Гордієнко // Часопис Академії адвокатури України . – 2014. – Т. 7, № 2. – С. 15-32. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chaau_2014_7_2_4.pdf. – Назва з екрану.
4. Наказ «Щодо оцінки інтелектуального капіталу державних науково-технічних установ» № 314 від 31.05.2008 [Електронний ресурс] / Міністерство промислової політики України. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN38376.html. – Назва з екрану.
 5. Закон України «Про інформацію» №2657-XII від 02.10.1992 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрану.
 6. Закон України «Про національну програму інформатизації» № 74/98-ВР від 04.02.1998 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.
 7. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : аналіз. доп. [Електронний ресурс] / Д.В. Дубов, О.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. – К. : НІСД. – 2010. – 64 с. – Режим доступу : http://www.vmurol.com.ua/upload/Navchalno_motodichna_robota/Navchalno_motodichna_materiali/Novi-media/Infosuspilstvo_Ukrayini_2010.pdf. – Назва з екрану.
 8. Жилінська О.І. Тенденції винахідницької діяльності у глобалізаційному контексті / О.І. Жилінська // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія економіка. – 2009. – Вип. 107. – С. 23-29.
 9. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» № 573-16 від 09.01.2007 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/573-16>. – Назва з екрану.
 10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>. – Назва з екрану.
 11. Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – 2007. – (Нормативний документ Кабінету Міністрів України. Розпорядження.) – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80>. – Назва з екрану.
 12. Концепція гуманітарного розвитку України : проект від 14.03.2008 р. [Електронний ресурс] / [Робоча група М.Г. Жулинський, Ю.Г. Рубан]. – 2008. – Режим доступу : <http://dniprorada.gov.ua/files/gumanitar-2020.pdf>. – Назва з екрану.
 13. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2005. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. – Назва з екрану.
 14. Закон України «Про електронний цифровий підпис» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2003. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>. – Назва з екрану.
 15. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 1994. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.
 16. Правове забезпечення інноваційного розвитку України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/13958>. – Назва з екрану.
 17. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2013 рік [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Київ. – Режим доступу : <https://dknii.files.wordpress.com/2013/09/d0b4d0bed0bfd0bed0b2d196d0b4d18c-2013-09-16.pdf>. – Назва з екрану.
 18. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» № 1565-VII від 03.07.2014 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1565-18>. – Назва з екрану.